

2009-12-11

Klimatsmart och ekologisk mat inom offentlig sektor

1. Sammanfattning

- Trots dåliga ekonomiska tider har vi märkt stort intresse i frågan
- De kommuner som kommit igång fortsätter sitt arbete
- Minimässa är ett mycket bra och uppskattat forum för erfarenhetsutbyte och inspiration

- Det är viktigt att se helheten, att ekologisk mat är klimatsmart mat. Det vill säga att det sätt livsmedel produceras på genererar i mer utsläpp än dess transporter.
- Viktigt att politikerna är med i arbetet
- Det har varit svårt att få deltagare till träffar
- Det är viktigt att nå de som inte kommit igång, de första 10 % inköp av ekologiskt är de svåra

2. Bakgrund

Ekologiskt Marknadscentrum verkar för att öka konsumtionen och produktionen av ekologiska livsmedel. Vi har gedigna kunskaper om marknaden för ekologiska livsmedel och ett väl upparbetat och brett kontaktnät inom myndigheter, offentlig sektor, livsmedelsindustri och handel.

Klimatmål

Riksdagen beslutade 2006 om propositionen Nationell klimatpolitik i global samverkan (2005/06:172). Miljökvalitetsmålet bör enligt Riksdagen kompletteras med ett temperaturmål om en maximal genomsnittlig temperaturökning om högst 2 grader jämfört med förindustriell nivå.

I propositionen gör riksdagen bedömningen att utsläppen för Sverige år 2020 bör vara 25 % lägre än 1990. I kontrollstation 2008 ska en översyn av miljökvalitetsmålet göras och samhällets olika sektors möjligheter att bidra till uppfyllandet av mål på medellång sikt ska utredas.

Vårriksdagen 2009 skärpte klimatmålen ytterligare.

Källa: <http://www.naturvardsverket.se/sv/Klimat-i-forandring/Klimatpolitiken/Sveriges-klimatpolitik/Sveriges-klimatmal/>

Mål för ekologisk produktion och konsumtion

Regeringen beslutade i mars 2006 om nya mål för ekologisk produktion och en ny inriktning för arbetet med konsumtionen av ekologiska livsmedel i Sveriges offentliga sektor:

- Vid utgången av 2010 bör den certifierade ekologiskt odlade jordbruksmarken minst uppgå till 20 % av landets jordbruksmark.
- Inriktningen bör vara att konsumtion av certifierade ekologiska livsmedel i offentlig sektor uppgår till 25 % av den totala offentliga konsumtionen vid utgången av 2010.

Ät S.M.A.R.T.

Ät S.M.A.R.T. är ett informations- och utbildningsmaterial från Tillämpad näringslära, Centrum för folkhälsa vid Stockholms läns landsting som presenterar ett förslag på hur man kan både äta hälsosamt och

miljövänligt. Ät S.M.A.R.T.-modellen ger många vinster, t ex blir maten billigare, djurhänsynen blir större och den globala rättvisan ökar. Ät S.M.A.R.T. bygger på de svenska näringsrekommendationerna i kombination med de svenska miljömålen.

S.M.A.R.T. står för:

S = Större andel vegetabilier

M = Mindre andel "tomma kalorier"

A = Andelen ekologiskt ökas

R = Rätt kött och grönsaker

T = Transportsnålt

Källa:

<http://www.folkhalsoguiden.se/Informationsmaterial.aspx?id=1068&cid=0&soitems=&searchtext=S.M.A.R.T.&saitems=&ptitems=>

3. Syfte och målgrupp

Syftet med Klimatsmart och ekologisk mat inom offentlig sektor har varit att stimulera kommuner och landsting att öka sina inköp av ekologiskt och klimatsmart mat för att nå målet 25 % ekologisk mat inom offentlig sektor 2010.

Målgrupper är personal inom kommuner, landsting och statliga myndigheter på olika nivåer:

- Politiker och beslutsfattare
- Kostchefer, inköpare, upphandlingsansvariga m.fl.
- Kökspersonal, kokerskor, kockar
- Pedagogisk personal
- Offentlig sektors kunder

4. Projektets mål

Att offentlig sektors inköp av ekologiska livsmedel ska nå 15 % 2009 och 25 % 2010.

Enligt den årliga kommun- och landstingsenkäten som bland annat EMC genomför är det en kommun och ett landsting som nått 25 % -målet redan 2008 nämligen Lunds Kommun och Uppsala Läns Landsting. Se bifogad karta över Sveriges kommuner och landstings inköp av ekologiska livsmedelsinköp under 2008. Flera andra är på god väg.

5. Genomförandeplan och tidsplan

Politikerseminarier

I projektplanen ingick att anordna 4 politikerseminarier. Planeringen började under sommaren med att förankra idén på de orter som var tilltänkta (Helsingborg, Göteborg, Borlänge och Huddinge) samt att planera seminariernas upplägg och innehåll. En projektgrupp i Helsingborg träffades första gången den 26 juni. Efter ytterligare ett möte den 31 augusti bokades seminariedagarna in till den 25 november i Göteborg, den 27 november i Borlänge och den 2 december i Helsingborg. Efter samtal med Huddinge kommun beslutades att seminariet där eventuellt genomförs under 2010.

Programmet byggdes upp för att på olika sätt belysa temat "Har vi råd att inte köpa ekologiskt?". Vi valde att utgå från ett globalt perspektiv på ekologiska livsmedel, övergå till nationell och regional nivå och slutligen hamna på en lokal nivå, för att fånga in alla aspekter. Andra föreläsningsspasset belyste temat utifrån forskningsresultat och utifrån företagares perspektiv. Dagen avslutades med att en talare bemötte klassiska motargument mot ekologiska livsmedel och efter det följde en allmän diskussion bland deltagarna. Programmet såg liknande ut på samtliga platser men talarna var lokalt anpassade. Text ur inbjudan:

2010 är snart här och målet på 25 % ekologiska livsmedel i offentlig sektor ska vara uppnått. Var står vi idag? Vad har målet betytt och vad kommer det att betyda om vi når det? Har vi råd att inte köpa ekologiskt?

Den årliga kommun- och landstingsenkäten som Ekologiskt Marknadscentrum genomför tillsammans med Ekomatcentrum och Miljöresurs Linné visar att 2008 låg vi på ca 9 % ekologiska livsmedel i offentlig sektor. Många kommuner har kommit långt, men många måste påbörja arbetet och lägga upp strategier för genomförandet. Trots stramare budget är det viktigt att flytta fram positionerna. Med viljan går det att öka inköpen av ekologiska livsmedel inom budget och med ett politiskt beslut i ryggen har

man inte bara viljan utan även motivationen.

Genom forskningsrapporter, studier och intressanta föredragshållare får vi under dagen fler argument för att fortsätta arbetet med att införa ekologiska livsmedel i våra offentliga kök.

Ett av målen med dagen är att tänka nya mål för ekologiska livsmedel i offentlig sektor. Hur ska dessa mål utformas så de blir rimliga att nå?

Program:

- Inledningstalare presenterar temat "Har vi råd att inte köpa ekologiskt?".
- Ekologiska livsmedel ur ett globalt perspektiv.
- Lägesrapport. Var står vi i Sverige idag?
- Vilken roll har målet haft för ekomarknaden och vilken roll skulle det kunna ha? Exempel som visar vilken miljönytta målet har haft.
- En kommun som lyckats - ett gott exempel.
- Företag som satsar ekologiskt.
- Forskningsrapport som visar på nyttan med ekologiska livsmedel.
- Klassiska motargument bemöts.
- Hur går vi vidare?
- Avslutande diskussion.

Seminarier i Göteborg genomfördes den 25 november med 18 deltagare.

Seminarier i Borlänge genomfördes den 27 november med 35 deltagare.

Seminarier i Helsingborg genomfördes den 2 december med 18 deltagare.

Nätverksträffar

I projektplanen ingick även att bygga upp och vidmakthålla nätverk för kostchefer, inköpare och upphandlare i kommuner och landsting. Vi planerade att genomföra 10 regionala nätverksträffar för att ge inspiration och erfarenhetsutbyte.

Nätverksträffarna planerades in över hela landet och förankrades med kostcheferna i respektive kommun. Vi valde att förlägga träffarna på platser där det även var möjligt att göra studiebesök eller få en presentation av ett lokalt företag. Tyvärr har det varit svårt att få deltagare till träffarna. Möjliga orsaker, som visat sig vid rundringningar, har varit att kökspersonal har haft svårt att sätta in ersättningspersonal då det innebär en kostnad eller att man inte har haft tid. De nätverksträffar som har genomförts under hösten. Den 13 september kom 13 kostchefer och kökspersonal från Skåne och Småland till Wanås Gods där de fick en rundvandring samt ett föredrag av ekokocken Carina Brydning. Skånemejerier fanns även på plats för att presentera sitt ekologiska sortiment. Den 12 november genomfördes en nätverksträff i Gävle med 20 deltagare. Där berättade Kerstin Andersson EMC om Åt S.M.A.R.T. och Ove Alm från Gefleortens Mejeri presenterade deras ekologiska sortiment.

Utöver nätverksträffarna har vi även gjort andra aktiviteter för att främja nätverkande bland kostchefer och kökspersonal, bland annat en minimässa i Kristianstad. Minimässans uppgift var att locka till att inspirera och få fler att köpa ekologiskt. Se bifogat program. Ett 30-tal utställare visade upp sina ekologiska produkter för ca 300 besökare från hela Sydsverige. Invigningstalare för mässan var politiker från Lund och Kristianstads kommuner. Under dagen arrangerades även två föredrag, Karin Magntorn berättare om Kristianstads biosfärområde och Gunilla Andersson, EMC, som pratade om ekotredor och marknad.

Ett studiebesök på KC Ranch, en ekologisk köttproducent i Revinge, Skåne, den 26/8 drog ett 10-tal besökare som bjöds på åktur på ranchen.

En träff med kökspersonal från Göteborgs Stadsdelar gjordes även i Göteborg den 7/10 där temat var sallader.

Den 29/4 arrangerade vi en träff med de bästa köken i Landskrona kommun som samlades och utbytte erfarenheter om ekologiska livsmedel.

Informationsmöte med Region Skåne om S.M.A.R.T.-konceptet (232 deltagare).

Coachning

Vid ett flertal tillfällen har vi förmedlat och spridit den kunskap som samlats i EMC under åren genom att coacha kommuner och landsting i deras arbete att nå 25 % -målet:

23/2 Kävlinge kommun, politiker och tjänstemän föredrag kring ekologiskt och dess miljönytta.

26/3 Träff med Helsingborgs miljöförvaltning

31/3 Östra Göinge, information till politiker, tjänstemän och kökspersonal

7/5 Träff med Lunds projektledare för EMIL

31/8, 19/11 Svedala träff med kostchef, planering av minimässa 2010

29/9 Osby 20-tal representanter från Osbys kök, förberedelse med avsikt att leverera handlingsplan för hur man inför ekologiskt i kommunen

1/10, 4/11 Lerum planering av minimässa

19/10 Lund referensgruppsmöte med politiker och tjänstemän i EMIL

Aktiviteter för matråd

Vi har under 2009 arbetat fram ett förslag till utbildning av matråden genom träffar med matråd på några av Malmös skolor.

6. Spridning av projektets resultat

Flera av arrangemangen har blivit uppmärksammade i media:

- Svt Sydnytt och Radio Kristianstad rapporterade från minimässan i Kristianstad.
- Artikel i Kristianstadsbladet den 14 september 2009 om nätverksträffen i Wanås
- Artikel i Restaurangvärlden i nästkommande nummer om politikerseminariet i Göteborg
- Inslag i SVT Gävleborgs sändning den 27 november om politikerseminariet i Borlänge
- Artikel i Helsingborgs Dagblad den 2 december om politikerseminariet i Helsingborg

Genom att på olika sätt inspirera till ökade inköp av ekologiska livsmedel har vi i projektet ökat kunskapen om och argumenten för ekologiska livsmedel hos de som har deltagit i arrangemangen. Vår förhoppning är att detta ska bidra till att Sveriges kommuner och landsting når 25 % -målet 2010.

7. Projektets arbetssätt

Projektledare för Klimatsmart och ekologisk mat inom offentlig sektor är Kerstin Andersson, EMC.

Från 1 juni till 18 december har även Maria Ivansson, EMC, arbetat i projektet.

I planering och genomförande av politikerseminarierna har vi (Kerstin Andersson och Maria Ivansson) arbetat med en projektgrupp bestående av:

Ann-Kristin Ekholm, Region Skåne

Ingela Löfquist, Länsstyrelsen Skåne

Berit Mattsson, miljöstrateg Västra Götalandsregionen

Sofia Mattsson, miljöstrateg Helsingborgs Stad

Lars Thunberg, ordförande Sveriges Ekokommuner och ordförande Miljönämnden Helsingborgs Stad

Unni Öhman, Borlänge Kommun

8. Projektets finansiering

Den totala kostnaden för projektet är 753.332 och det har finansierats med 684.000 från Jordbruksverket, 132.400 deltagaravgifter och 585.300 medverkandens tid.

9. Slutsats och rekommendationer

Snävare budget och färre personal har bidragit till att vi inte har kunnat genomföra alla planerade aktiviteter. Vi har i stället fokuserat på att efter givna resurser genomföra arrangemangen med god kvalitet.

Den ursprungliga planen var att anställa en projektledare i Dalarna för att kunna täcka ett större geografiskt område i vårt arbete med detta projekt, men på grund av att vår förre verksamhetsledare sade upp sig blev rekryteringen försenad och vi beslutade oss till sist att använda oss av de resurser som finns i EMC.

Vi har under arbetet med projektet sett att politiska beslut/mål ger bättre förutsättningar för en kommun att lyckas nå målet. Det visar inriktningen för vad som ska genomföras, politikerna får insikt om att mat måste få kosta och att man får det man betalar för. Kunskap om hur mat produceras är också ett viktigt inslag i insikten att mat måste få kosta.

Vi har även sett att det finns ett behov av information och kunskapsspridning bland såväl politiker som kostchefer och kökspersonal. I de kommuner där vilja och engagemang finns arbetar man på ett strukturerat sätt mot målet, det är därför viktigt att sprida erfarenheter från de kommuner som kommit långt.

Nästa utmaning är att få med de kommuner som inte börjat jobba med ekologiskt.

10. Kontaktperson

Kerstin Andersson, Ekologiskt Marknadscentrum

0707- 95 77 97

kerstin@ekologisktmarknadscentrum.org

Bilagor:

1. Program från politikerseminariet i Göteborg
2. Program från politikerseminariet i Borlänge
3. Program från politikerseminariet i Helsingborg
4. Program minimässa Kristianstad
5. Karta över Sveriges ekoinköp 2008